

I. EDITORIAL

Sub semnul continuității editoriale

Mihai Dinu Gheorghiu

Numărul 57 al revistei noastre reunește texte diverse, câteva în continuarea dosarului din numărul precedent, dedicat sociologiei literaturii. Ne bucurăm că putem găzdui colegi din mai multe țări, din Franța, Maroc, Ungaria, alături de cei din România, autori în cele trei limbi acceptate în mod obișnuit de publicația noastră. Acest număr se deschide cu traducerea interviului cu Rose-Marie Lagrave, apărut inițial în limba franceză și accesibil online. Am considerat oportună această traducere pentru a-l face accesibil și publicului nostru nonfrancofon, datorită interesului pentru cunoașterea condițiilor în care România s-a înscris în noile circuite academice internaționale după 1989.

Rose-Marie Lagrave este cunoscută cititorilor revistei noastre. În numărul 44 din 2019 am publicat două texte ale sale, „Esquisse pour une sociohistoire des relations entre les institutions roumaines et l'EHESS. Circulations, déprises et reprises”, pp. 41-48, și „Relecture des notes de terrain concernant les sciences sociales en Roumanie (1990-1992)”, pp. 49-57, precedate de o prezentare semnată de Ioana Cîrstocea („Rose-Marie Lagrave. Présentation du contexte et de l'auteure”, pp. 37-39). Interviul actual, un dialog al ei cu Pierre-Antoine Fabre și Patrick Fridenson, a apărut într-un număr tematic al revistei *Politika* (aprilie 2026). Interviul acoperă trei teme majore pentru biografia lui Rose-Marie și pentru istoria Școlii (EHESS). Primele două sunt relațiile cu „fosta Europă de Est” și prezența femeilor în această instituție de învățământ, cunoscută ca „Mare Școală” în domeniul științelor sociale. Cea de-a treia temă este cea a sindicalismului și a vieții instituționale la EHESS, marcată de greve și mobilizări colective în apărarea unor categorii discriminate.

Prima parte a interviului completează astfel cele spuse în textele pe care le-am publicat în 2019, ele însele urmând traducerii cărții *Voyage aux pays d'utopie déçue. Plaidoyer pour l'Europe centrale*, Paris, PUF, 1999 (trad.: *Prin țările unei utopii apuse*, Iași, Institutul European, 2006). Temele interviului sunt diferite și totuși îngemănate. În cea dintâi, științele sociale în Estul Europei, statutul lor este cel al unui observator participant. În cea de-a doua, Rose-Marie Lagrave apare în postura de cercetătoare feminista militantă, interesată în cercetările ei de categoriile sociale dominate. Între timp, Rose-Marie Lagrave a publicat alte două cărți care sunt dedicate parcursului propriu și angajamentelor civice – *Se ressaisir. Enquête autobiographique d'une transfuge de classe féministe*, Éditions La Découverte, 2021, pe care am recenzat-o în paginile *Psihologiei sociale*¹ și, împreună cu Annie Ernaux (premiul Nobel pentru Literatură 2022), a semnat acum câțiva ani *Une conversation* (Les Éditions de l'EHESS, 2023).

1. M.D. Gheorghiu, „Jurnal de lectură”, *Psihologia socială*, nr. 47, 2021, pp. 121-126.

Interviul actual aduce unele date noi la capitolul „relației cu Europa de Est (anii 1980-2000)”: statutul științelor sociale în diferitele țări situate de cealaltă parte a Cortinei de Fier, modul în care se combinau colaborările oficiale (cu academiile) și sprijinul acordat intelectualilor „disidenți”, situația disciplinelor, unele interzise sau distorsionate (istoria supraviețuise cel mai bine, spre deosebire de sociologie, psihologie sau antropologie). Condițiile în care a fost creată școala doctorală francofonă de la București, finanțată de un organism dedicat sprijinului francfoniei (AUPELF). Dificultățile întâmpinate și, în cele din urmă, bilanțul amestecat al acestor experiențe, succesele și dezamăgirile.

În ce privește secțiunea destinată studiilor și sintezelor, acest număr al revistei găzduiește trei articole în continuarea dosarului din numărul precedent, două dintre ele fiind intervenții la un festival de poezie (Abidjan, 2026).

Cel dintâi, semnat de Abel Kouvouama („Écriture poétique, subjectivité et intelligence artificielle: quels enjeux pour l’humain?”, filosoful și antropologul franco-congolez, și el deja prezent în paginile revistei noastre, analizează tematica festivalului amintit – raportul dintre scriitura poetică, subiectivitate și inteligența artificială. O dimensiune filosofică, un discurs al adevărului asupra a ceea ce trebuie spus și făcut, și o operațiune de diagnostic pentru a spune ceea ce este. Toate acestea pentru a îngădui o privire critică asupra ansamblului cunoștințelor, instituțiilor, practicilor, formelor culturale și condițiilor de existență ale umanului în multiplele sale „cuiburi de experiență” (cf. pp. 29-36).

Intervenind și el în cadrul aceluiași festival, Emmanuel M. Banywesize („Christiana Goh: une poétique de la traversée entre corps, voix et mémoires”) propune o lectură fenomenologică și hermeneutică a constelațiilor familiale pornind de la albumul Christianei Goh, *Andromeda*. El definește o „poetică a traversării”, prin care „familia depășește universul consangvinității pentru a deveni un spațiu relațional, existențial și memorial”. Prin corp, voce și memorie, interpreta dă expresie unei subiectivități marcate de diasporă, de moștenirea colonială și de fidelitățile afective (cf. pp. 37-43).

Marius Lazăr („Symbolic Conflict in Post-Socialist Intellectual Fields: Testing and Extending Harrison’s Typology through Evaluative Network Analysis”) completează contribuțiile sale din numărul precedent al revistei noastre luând în discuție tipologia conflictului simbolic elaborată de Simon Harrison (1995) și confruntând-o cu transformările intervenite în câmpurile intelectuale postsocialiste după 1989. Marius Lazăr susține că această tipologie necesită modificări sistematice în cazul domeniilor intelectuale de producție culturală restrânsă în care prestigiul individual, mai degrabă decât patrimoniul simbolic colectiv, este miza principală a competiției și în care dinamica schimbului evaluativ public produce rezultate pe care modelul lui Harrison nu le prevede. Studiul de față se bazează pe un corpus de 4.483 de verdicte evaluative explicite din domeniul intelectual românesc (2000-2005), testând cele patru predicții ale lui Harrison. Este propusă o tipologie modificată, care păstrează categoriile analitice ale lui Harrison, specificând în același timp condițiile structurale în care câmpurile intelectuale își transformă predicțiile. Modificarea se bazează pe teoria câmpului lui Bourdieu și este operaționalizată printr-un indice Bonacich cumulativ-recursiv care surprinde dinamica temporală a acumulării de prestigiu (cf. pp. 45-58).

Kenza Berraouan, Meriem Hachimi și Nadia Ouachene („La construction médiatique d’un conflit discursif autour des réformes en faveur des droits des femmes dans la presse écrite francophone marocaine”) ne propun un studiu ancorat în universul științelor comunicării, analizând modul în care presa scrisă francofonă marocană prezintă reformele legate de drepturile femeilor. Studiul se înscrie în câmpul analizelor discursurilor mediatice și exploatează un corpus de articole publicate cu ocazia Zilei internaționale a drepturilor femeilor în 2023. Autoarele observă modul în care aceste reforme, expuse tensiunilor sociale, au fost preluate și reformulate în discursul jurnalistic prin diferite alegeri lexicale, prin modul de încadrare a

informației și procedeele de enunțare. Presa francofonă marocană tinde să dea reformelor în favoarea drepturilor femeilor o reprezentare instituțională, stabilizată și relativ consensuală. Această modalitate discursivă contribuie astfel la reducerea vizibilității tensiunilor sociale și la prezentarea conflictelor sub o formă controlată mediatic (cf. pp. 59-73).

Istoria socială a științelor sociale este ilustrată în acest număr prin studiul lui Ștefan Boncu, „Trei decenii de transformări: Noul Management Public, managerialismul și asigurarea calității în învățământul superior”. Ascensiunea managerialismului și instituționalizarea mecanismelor de asigurare a calității conform logicii Noului Management Public (NMP) sunt examinate critic prin efectele lor asupra spațiului academic. Transparența, responsabilizarea și eficiența declarativ urmărite au produs și efecte nedorite, intensificarea birocratizării, erodarea ethosului academic și proliferarea unei culturi a performativității (cf. pp. 77-87).

La bogata bibliografie consultată de autor, îmi permit să adaug două titluri ale unor lucrări consensuale, unul al studiului semnat de Ovidiu Gherasim Proca, „Universitatea neoliberală: evaluare, alienare și dependență”, studiu pe care autorul a binevoit să mi-l ofere în volumul îngrijit de Adrian Neteșu, *Științele sociale între angajament și distanțare. In honorem Mihai Dinu Gheorghiu* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pp. 158-220), și cel pe care l-am semnat eu însumi împreună cu colegii și prietenii Marius Lazăr, Adrian Neteșu și Zoltán Rostás, „L’Université roumaine, une bulle spéculative? Ses réformes, de la libéralisation au néolibéralisme”, publicat în *Revue d’études comparatives Est-Ouest*, 1, 2014, pp. 165-203.

Rubrica „Eveniment” prezintă primele rezultate ale unei reuniuni de lucru asupra migrațiilor („Réunion de travail sur les migrations. Compte rendu et résultats clés”, pp. 91-94), intitulată „Mobilités et migrations”, care a avut loc la Centrul Regional Francofon de Studii Avansate în Științe Sociale (CEREFREA Villa Noël, 29 aprilie 2026) al Universității București. Au participat cercetători din România, Franța, Maroc, Italia, Canada și Africa de Sud. Au participat de asemenea l’Institut Français de Roumanie și l’Agence universitaire de la Francophonie en Europe centrale et orientale. CEREFREA Villa Noël este o structură de cercetare ale cărei activități sunt organizate pe opt axe de cercetare. Reuniunea s-a înscris în continuarea colocviului internațional „Mobilité et Migration dans l’espace francophone” (martie 2025, în același loc), când fusese recomandată organizarea unui seminar de cercetare pentru a deschide perspective de colaborare și a favoriza un dialog internațional și interdisciplinar, elaborând piste comune de lucru în viitor. Aduc aici mulțumiri colegelor de la CEREFREA și colegului Abel Kouvouama de la Universitatea din Pau pentru colaborarea constantă în organizarea acestor evenimente și în promovarea lor editorială.

Trei recenzii încheie acest număr. Activitatea prodigioasă a lui Zoltán Rostás este ilustrată aici de prezentarea cărții pe care a consacrat-o comunității maghiarilor din București: Zoltán Rostás, *Bukaresti magyarság – alulnézetből* [„The Hungarian Community in Bucharest: A Bottom-Up Perspective”], Budapesta, 2025. Autor recenzat de Vera Szabari, Zoltán Rostás este, la rândul lui, recenzent al unei noi publicații științifice maghiare, dedicată sociografiei.

Publicăm, de asemenea, versiunea în limba română a recenziei semnate de distinsul profesor Andrei Corbea-Hoisie, la cartea lui Marc Volovici, fiul regretatului nostru prieten și coleg, Leon Volovici, ieșean înainte de a se stabili la Ierusalim: Marc Volovici, *German as a Jewish Problem: The Language Politics of Jewish Nationalism*. Stanford, California: Stanford University Press, 2020. 341 p. (pp. 101-104).

Punem acest număr al revistei noastre sub semnul continuității editoriale pe care o ilustrează, constant, *Psihologia socială*, ale cărei pagini sunt deschise științelor socio-umane în general, susținând încercările de traversare a frontierelor disciplinare în cercetarea științifică și dialogul intelectual.

